

... učenje i praktično rješavanje problema kriminaliteta. Upravo je to jedan od najvećih zadatkih našeg vremena. Kriminalitet je u svim zemljama, ali je u Jugoslaviji posebno teško da se riješi. To je posljedica mnogih razloga, ali i učinkova neke specifičnosti naše zemlje. Naša zemlja je velika, s velikim raznolikostima, a to je dobro i loše. Dobro je jer nas povezuje sa mnogim drugim zemljama, ali loše je jer nas razdvaja od njih. To je jedan od razloga zašto je kriminalitet u Jugoslaviji tako tešak. Drugi je razlog to je da je naša zemlja dosta velika, a to je dobro i loše. Dobro je jer je veći prostor za život, ali loše je jer je veći prostor za kriminalitet. Tako je u Jugoslaviji kriminalitet tešak, ali i u drugim zemljama.

PROUČAVANJE KRIMINOLOŠKIH PROBLEMA JUGOSLAVIJE*

Kriminalitet u svim zemljama treba proučavati radi uspešne borbe protiv njega, a kriminologiju kao nauku koja se bavi tim proučavanjem treba razvijati i unaprediti. Naša jugoslovenska nauka ima u tom pogledu naročito velike zadatke. Ovi zadaci nisu krupni zato što bi kod nas bilo više kriminaliteta nego drugde, jer ima ga manje nego u većini razvijenih zemalja, nego zato što možemo da učinimo više nego što je učinjeno i što naše specifičnosti omogućavaju i obavezuju da mi više nego mnogi drugi doprinesemo opštem naučnom kriminološkom fondu.

Naša zemlja odlikuje se nizom specifičnosti koje je čine toliko drukčjom od mnogih drugih zemalja da su razlike između njih i naše zemlje često veće nego razlike koje postoje između pojedinih od tih zemalja. Te specifičnosti kod nas nalazimo kako među društvenim pojavama tako i među drugim uslovima života od kojih takođe zavise i društvene pojave i stanje u društvu. Zbog toga se poznavanje društvenih pojava kod nas ne može postići samo na osnovu stranih radova o problemima sličnim našim, nego se naučno istraživački rad u oblasti društvenih nauka kod nas više nego drugde mora da orijentiše na domaće osobenosti. Ovakav način naučnog istraživanja kod nas je potreban i prilikom proučavanja kriminaliteta posmatranog kao društvene pojave. A posmatranje kriminaliteta kao društvene pojave predstavlja jedan od glavnih zadataka kriminologije.

Ako se u najopštijim crtama osvrnemo na specifičnosti Jugoslavije, onda pre svega treba istaknuti geografske osobenosti naše zemlje koje i za društvena zbivanja imaju dosta veliki značaj. Naša zemlja na relativno maloj površini od 255.804 km²¹ obuhvata vrlo velike geografske raznolikosti. Od visokih, krševitih ili šumovitih planina, preko blago brežuljkastih oblasti stiže se do prostranih ravnica, a sem mora sa njegovom razudjenom i vrlo raznolikom obalom imamo u unutrašnjosti razne vrste jezera i reka, počev od velikih plovnih reka do malih planinskih rečića i potočića. Klima, plodnost zemljišta, prirodna bogat-

* Pristupno predavanje održano na Pravno-ekonomskom fakultetu u Nišu 23. oktobra 1969. godine.

¹ Mala enciklopedija, Prosveta 1, Beograd 1968, str. 624.

stva, različiti su u raznim krajevima. Relativno dugačka granica naše države od 2.969 km dodiruje ukupno sedam susednih država koje imaju različita društveno-politička uređenja. Naša zemlja nalazi se na najvažnijem suvozemnom putu između Zapadne Evrope i Istoka, a oblast gde se nalazimo takva je da pojedine veće i manje države ponekad smatraju da tu imaju neke interese i ponekad poželete da se mešaju u naše poslove. Geografske odlike i razlike utiču na način života ljudi pa i na uzroke i oblike izvršenja krivičnih dela.

Istorijska zbivanja ostavljaju duboke tragove, pa je i naša burna istorija ostavila takve tragove na naše društvo. Zahvaljujući mnogim razlozima, među koje spada i napred pomenuti geografski položaj, istorijska tradicija nije bila ista u svim delovima naše zemlje. Vekovna borba i kontakt sa raznim okupatorima ostavili su tragove na mentalitet ljudi, isto kao i veliki broj ratova u relativno kratkom periodu od poslednjih 160 godina. Naročito je poslednji Drugi svetski rat 1941—1945. ostavio za sobom niz razornih posledica, kao što su materijalne i ljudske žrtve i slabljenje moralnih kočnica kod izvesnog broja ljudi. Prirodno je da nam je naša istorija ostavila znatno nasleđe koje pozitivno utiče na suzbijanje i osudu kriminaliteta, ali isto tako su nam ratovi i povremeni nemarodni vlastodršci ostavljali štetu i društvenu dezorganizaciju a to je pogodovalo pojavama kriminalne delatnosti.

Demografske osobine naše mnogonacionalne, višereligiozne populacije, koja se u nekim krajevima nalazi na veoma niskom kulturnom stupnju, dok na drugoj strani imamo centre u kojima se kulturna zbiranja i kulturni život nalaze na vrlo visokom nivou, takođe imaju svoj efekat na prouzrokovanje i ispoljavanje kriminaliteta u Jugoslaviji. Emancipacija žene i slabljenje porodice utiču pored ostalog na formiranje novih generacija i na razne društvene pojave kod nas.

Brzi privredni razvoj, nasleđena neravnomernost privredne razvijenosti, industrijalizacija sa nedavnim prelazom iz niže razvijene u srednje industrijsku razvijenu zemlju, izgradnju dobrih saobraćajnih veza, porast gradova, seoba seoskog stanovništva u gradove, kuda se između 1947. i 1965. godine preselilo preko 2,5 miliona seoskih stanovnika, tako da je procenat nepoljoprivrednog stanovništva od oko 25% pre rata 1938. godine povećan u 1965. godini na oko 53%,² dovodili su do izmene načina života ljudi, do nove stambene situacije, do susreta pa i do sukoba pojedinaca i grupa sa novom sredinom i novim životnim okvirima, kao i do raznih pojava koje ponekad mogu predstavljati uslove i uzroke kriminaliteta.

U Jugoslaviji postoji socijalističko društveno uređenje sa socijalističkim načinom privređivanja i oslanjanjem privrede prvenstveno na sredstva u društvenoj svojini. Sprovodi se privredna i društvena reforma. Postoji robno-novčana privreda, dosta širok privatni sektor, mogućnost sticanja znatne lične imovine, a te okolnosti utiču i na ispoljavanje drugih društvenih pojava kod nas.

Društveno-političko uređenje uz ostale osobenosti zasniva se više i drukčije nego u drugim zemljama na načelima samoupravljanja. Sa

² Mala enciklopedija, Prosveta 1, str. 635.

moupravni odnosi razvijali su se i u privredi tako snažno da su doveli do promene u položaju radnih organizacija u odnosu na državu, do promena u samoj organizaciji i u njenim odnosima sa drugim organizacijama, do izmene metoda rada državnih i društvenih službi, kao i do izmena sadržaja i oblika upravljanja društvenom imovinom i zaštite ove imovine od štete i kriminala.³

Sve ovo, kao i niz drugih uslova života i društvenih pojava, pokazuje da faktori kriminaliteta u našoj zemlji ne mogu biti potpuno isti kao drugde, i da uspešna borba protiv kriminaliteta u Jugoslaviji zahteva upoznavanje uzroka i oblika kriminaliteta kod nas putem kriminoloških proučavanja koja će biti prilagođena našim uslovima i potrebama.

*

Za temeljnije proučavanje uzroka i oblika kriminaliteta u jednoj zemlji sa mnogo posebnosti potrebno je da nauka koja se ovim bavi bude dovoljno razvijena da bi odgovorila takvome zadatku. Stoga treba videti dokle je u svome razvoju približno stigla naša kriminološka nauka, jer kriminologija je relativno mlada nauka ne samo kod nas, nego i u drugim zemljama. Doduše, ljudi su o kriminalitetu kao društvenoj i individualnoj pojavi razmišljali još od onih najstarijih dana kada se on pojavio u obliku delatnosti zabranjene kaznenim zakonima. Ali ako je ranije i bilo kakvih proučavanja uzroka i oblika kriminaliteta u svetu, ta proučavanja vršena su uzgred uz probleme iz drugih nauka. Prilikom pristupanja problemu kriminaliteta pošlo se od apstraktno-filosofskog, preko krivičnopravno dogmatskog, k sve konkretnijem, empirijskom istraživanju te konkretnе društvene i individualne pojave.⁴ Tako se tek od pre nekoliko decenija u izvesnom broju zemalja došlo do potpunijeg naučnog proučavanja kriminaliteta odnosno do pravog kriminološkog proučavanja kriminaliteta.

Jugoslovenska nauka išla je sličnim razvojnim putem, ali je što se tiče kriminologije bila u izvesnom zakašnjenju prema kriminološkim studijama u Italiji, Francuskoj, Nemačkoj, SAD i drugim zemljama koje su predvodile na tome terenu, iako, kao što je spomenuto, kriminološka proučavanja nisu ni tamo davno započeta.⁵ Tokom poslednjih decenija i kod nas su se pojavili izvesni radovi iz te oblasti, a tokom poslednjih nekoliko godina kriminološke studije vrše se u znatnom obimu.

Do poslednjeg rata, sem retke kriminološke obrade pojedinih posebnih pitanja, pojavilo se u Jugoslaviji samo nekoliko opštijih radova o uzrocima zločina i sličnom.⁶ Kriminološki osrvrt na kriminalitet vršio

³ Dragutin Papeš: Društveno-preventivne mere za sprječavanje privrednog kriminalita (referat na VIII savetovanju 13–16. X 1969. Jugosl. udruž. za kriv. pravo i kriminologiju, ob javljen u Jugoslovenskoj reviji za kriminologiju i krivično pravo, broj 4/69, str. 567–568).

⁴ Kriminologija I dio, Zagreb 1966, Red. Dr K. Vodopivec (Dr Lj. Bavcon: Pregled razvitka kriminološke nauke), str. 23.

⁵ O razvoju kriminologije u svetu videti: Dr Milan Milutinović: Kriminologija, Beograd 1969, str. 3–16.

⁶ Videti o tome prikaz prof. Dr B. Zlatarića Milutinovićeve „Kriminologije“ u Jugoslovenskoj reviji za kriminologiju i krivično pravo, br. 2/69, str. 307.

se uglavnom samo uzgred pri tretiranju krivičnopravnih, krivičnoprocесних, socioloških i sličnih pitanja.

Međutim, posle Drugog svetskog rata počelo se sa stvaranjem relativno značajnijih dela iz oblasti kriminologije, kao i sa vršenjem izvesnih kriminoloških istraživanja. Profesor Dr. Janko Tahović, sem skriptata iz kriminologije, napisao je „Krivično pravo — Opšti deo”, objavljeno 1961. godine,⁷ gde je na način koji je kod nas bio nov povezao krivično pravo sa kriminološkim znanjima i izložio mnoga značajna pitanja kriminologije. Poznati udžbenik Srzentića i Stajića „Krivično pravo FNRJ — Opšti deo”⁸ takođe, sadrži niz kriminoloških objašnjenja uz krivičnopravne institute. Neki drugi udžbenici opštег dela krivičnog prava koji su objavljivani poslednjih godina⁹ isto tako ponekad, povezuju prikaz pojedinih krivičnopravnih instituta sa poznavanjem izvesnih kriminoloških kategorija.

Kriminologija je imala svoje mesto, doduše nestalno i nedovoljno određeno, i u nastavi jugoslovenskih pravnih fakulteta.

Godine 1966. izdala je u Zagrebu grupa kriminologa iz Ljubljane knjigu „Kriminologija I dio”¹⁰ i to na osnovu predavanja koja su držali iz kriminologije počev od 1958. godine na poslediplomskom kursu na zagrebačkom Pravnom fakultetu. Tako je jedan deo najvažnijih opštih pitanja kriminologije bio kod nas naučno obrađen i publikovan. Imamo i nekoliko prevoda stranih kriminologija.¹¹

Najzad, 1969. godine izašla je iz štampe knjiga koja ispunjava uslove da predstavlja fundamentalno delo jugoslovenske kriminologije, jer se u njoj prvi put kod nas kroz jedan širok i pregledan sistem obrađuju skoro sva važnija opšta pitanja kriminologije (bez penologije). To je „Kriminologija” od prof. Dr. Milana Milutinovića.

Doskorašnja potreba da se naša stručna literatura popuni delima koja daju opšta znanja iz kriminologije i uopšteno objašnjavaju zločin kao društvenu pa i kao individualnu pojavu, zadovoljena je u priličnoj meri. Iako treba i može još mnogo da se učini na daljoj razradi teorijskih kriminoloških problema, mi u Jugoslaviji danas imamo odakle da se upoznamo sa opštim kriminološkim znanjima.

Uporedo, a ustvari i nerazdvojno, sa razradom kriminološke teorije treba da idu i empirijska istraživanja i proučavanja konkretnih kriminoloških problema. Za borbu protiv kriminaliteta i za njegovo suzbijanje potrebno je njegovo upoznavanje i proučavanje, a za praktične potrebe proučavanje konkretnih problema još je nužnije nego opšteteorijske studije.

Kod nas se ulazu znatni napor i u pravcu prikupljanja i proučavanja konkretnih podataka o kriminalitetu u Jugoslaviji. Službe i usta-

⁷ Beograd 1961.

⁸ Beograd 1961.

⁹ Prof. Dr Miloš Radovanović: Krivično pravo — Opšti deo, Beograd 1966; prof. Dr Ljubiša Jovanović: Krivično pravo — Opšti deo, Beograd 1969.

¹⁰ Živopivec—Bavcon—Kobal—Skalar: Kriminologija I dio, Zagreb 1966.

¹¹ Roland Grasberger: Psihologija krivičnog postupka, Sarajevo 1958; Mejbl Eliot: Zločin u savremenom društvu, Sarajevo 1962; Žan Pinatel: Kriminologija, Sarajevo 1964.

nove koje imaju praktične zadatke na suzbijanju kriminaliteta nisu mogle da zanemare ni njegovo proučavanje kao društvene pojave u njem konkretnim manifestacijama. Neposredno usmeravanje prakse takođe zahteva da se vrše određena uopštavanja.

Sudovi, tužilaštva, organi unutrašnjih poslova, zajedno sa zavodima za statistiku i organima pravosudne uprave, evidentiraju ne samo same kriminalne slučajeve nego i značajnije karakteristike tih slučajeva. Podaci se proučavaju i statistički obrađuju,¹² a određeni zaključci se izvlače kako iz podataka o pojedinačnim slučajevima tako i iz statističkih materijala.

Odgovarajuća skupštinska tela takođe prate probleme kriminaliteta u federaciji, republici, pokrajinama ili opštinama, jer im je za njihov rad na suzbijanju kriminaliteta potrebno da upoznaju etiologiju i fenomenologiju krivičnih dela sa svoje teritorije, iako se ova tela po pravilu ne bave neposrednim prikupljanjem podataka. Ova tela, sem preko izvesnih komisija, obično se ne bave neposrednim prikupljanjem podataka, nego na osnovu primljenih izveštaja usmeravaju kriminalno političku akciju.

Posebno kod rada predstavnicih tela treba istaknuti jedan akt koji je značajan ne samo sa kriminalno-političkog stanovišta nego i sa stanovišta kriminološkog u užem smislu. To je Preporuka o daljem radu na suzbijanju kriminala i nekih drugih društveno štetnih pojava, koju je Savezna skupština donela 21. maja 1964. godine.¹³ U ovoj Preporuci Savezne skupštine pored drugih korisnih zapažanja i zaključaka o radu na suzbijanju kriminaliteta data je i kratka kriminološka analiza tadašnjeg pojavljivanja krivičnih dela i njihovih uzroka i uslova. Iako je ta analiza zahvaljujući društvenim promenama i kasnijem istraživačkom radu donekle prevazidena, ona je dosta duboka i korisna i za orijentaciju u sadašnjoj situaciji.

Preporuka kao „uslove pod kojima nastaju društveno negativne pojave i kriminal“ navodi: „još uvek nedovoljno razvijene materijalne snage društva, protivrečnosti u njegovom razvoju, ostatke prošlosti u načinu života i svesti ljudi, neusavršenost i nedogradjenost privrednog sistema, kao i razne subjektivne slabosti, birokratske i malogradanske deformacije“. Kao pretežni uzroci nekih negativnih pojava u radnim organizacijama navode se: „nedovoljna aktivnost i efikasnost organa, samoupravljanja, slaba evidencija, neažurnost u radu, nestručna administracija, nepostojanje efikasne unutrašnje kontrole i kontrole javnosti, kao i nedovoljne lične odgovornosti“. Izvesni napadački i saobraćajni delikti „vrše se pod dejstvom alkohola“, itd. Najzad među ostalim mera ma za suzbijanje kriminala i njemu srodnih društveno negativnih pojava, preporučuje se da treba „Obezbediti veću stručnost i naučnost u rešavanju problema kriminala, razvijanjem specijalizovanih institucija“.

Ova Preporuka Savezne skupštine data je u vreme posle koga nastaje znatan polet naučno-istraživačkog rada u oblasti kriminologije, iako je takav rad vršen i pre ove Preporuke.

¹² Postoji plan da Savezni zavod za statistiku i Savezni savet za pravosude objedine svoj rad na statistici kriminala.

¹³ Službeni list SFRJ br. 23/64.

Šira i dublja kriminološka istraživanja ipak teško mogu da ostvare čak i najspasobniji pojedinci, pa ni ustanove čiji su glavni zadaci usmereni na druge probleme. Baš u kriminologiji se, kao u malo kojoj drugoj nauci, ističu prednosti i vrednost rada u timovima sastavljenim od više stručnjaka. Prikupljanje podataka i analize koje vrše pravosudni organi, statističke službe, predstavnicička tela itd. veoma su korisni i značajni. Međutim, posebnu vrednost za naučno-istraživački rad na jugoslovenskoj kriminologiji i na proučavanju kriminoloških problema Jugoslavije imaju specijalizovane kriminološke institucije koje okupljaju određen broj saradnika i raspolažu koncentrisanim stredstvima.

*

Naučno istraživačkim radom u oblasti kriminologije kod nas se bavi niz naučnih institucija od kojih treba pomenuti onih nekoliko kojima kriminološka istraživanja spadaju među prvenstvene zadatke.

U Beogradu kao samostalna ustanova postoji Institut za kriminološka i kriminalistička istraživanja, čiji su saradnici tokom skoro deset godina postojanja Instituta¹⁴ vršili proučavanje niza problema iz kriminologije, kriminalistike, krivičnog prava i srodnih nauka. Tako su na primer u oblasti kriminologije pored ostalog proučavana i sledeća pitanja: „Privredni kriminalitet u Jugoslaviji 1960—1963”, „Prestupništvo maloletnika u industrijskim naseljima”, „Siledžije”, „Klasifikacija osuđenih lica u Jugoslaviji”, „Ubistva u SFRJ”, „Maloletnička delinkvencija u Jugoslaviji”, „Skitnice”, „Osnovne karakteristike učinilaca saobraćajnih delikata na javnim putevima u SFRJ”, itd.¹⁵ Sem kolektivnih postoje i individualni relativno značajni kriminološki radovi saradnika Instituta, kao na primer: „Privredni kriminalitet i uloga društvene kontrole u njegovom suzbijanju” (Davidović) i „Osnovi praktične i istraživačke kriminološke metodologije” (Pešić).

U zajednici sa Jugoslovenskim udruženjem za krivično pravo i kriminologiju Institut od 1963. godine izdaje časopis „Jugoslovensku reviju za kriminologiju i krivično pravo”, koji ne samo što objavljuje nove radove iz oblasti kriminologije, nego i inače sa uspehom pruža uvid u kriminološki rad i zbivanja kako u celoj našoj zemlji tako i u inostranstvu. No i drugi pravni i ostali časopisi povremeno objavljaju kriminološke priloge.

Institut ponekad organizuje stručne i naučne skupove, kakav je na primer bio nedavni Simpozijum o društvenoj patologiji u Jugoslaviji koji je održan od 24—26. XI 1969. u Vrnjačkoj Banji.

Osim beogradskog Instituta za kriminološka i kriminalistička istraživanja, kriminološkim proučavanjem kao jednim od glavnih zadataka bave se i Ured za kriminološka ispitivanja u Zagrebu, koji je organizovan u okviru Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove, i kriminološki institut pri pravnim fakultetima u Ljubljani, Beogradu i Sa-

¹⁴ Osnovan Uredbom SIV-a od 31. V 1960. objavljenom u Službenom listu SFRJ broj 24/60.

¹⁵ Videti Jugoslovensku reviju za kriminologiju i krivično pravo br. 1/63 str. 98, br. 3/64 str. 390, br. 1/65 str. 90, br. 2/65 str. 243, br. 3/65 str. 391, br. 1/66 str. 137, br. 4/66 str. 597, br. 4/67 str. 607, br. 3/68 str. 469 i 473.

rajevu.¹⁶ U Skoplju je Ured za kriminološka i psihološka istraživanja RSUP-a prestao sa radom, a njegovi kadrovi prešli su 1966. u Institut za sociološka i političko-pravna istraživanja pri Univerzitetu, gde u okviru sociološkog sektora postoji grupa za kriminologiju.¹⁷

Rad Kriminološkog instituta u Ljubljani odlikuje se nizom korisnih i praktičnih kriminoloških istraživanja. Pored drugih obrađivane su i sledeće teme: „Problemi povrata”, „Grupiranje osuđenika”, „Maloletni prestupnici iz dve različite kulture”, „Položaj duševno abnormalnog učinioca krivičnog dela u savremenom krivičnom pravu” i sl.¹⁸ Ured za kriminološka ispitivanja u Zagrebu takođe je vršio korisna kriminološka proučavanja u vezi sa raznim krivičnim delima, pri čemu naročito treba istaći proučavanja u vezi sa krivičnim delima izvršenim u javnom saobraćaju.¹⁹ Skopski Institut obrađivao je pitanja maloletničkog kriminaliteta na teritoriji SR Makedonije i povrata i povratnika. Ostali pomenuti instituti isto tako se ponekad zainteresuju za kriminološke a ne samo za čisto krivičnopravne i krivičnoprocesne probleme.

Pojedine društvene organizacije takođe se bave kriminološkim problemima. Tako među raznim pravničkim i sličnim organizacijama treba spomenuti Jugoslovensko udruženje za krivično pravo i kriminologiju, koje uz neke druge forme rada (izdavanje časopisa, predavanja, susreti i sl.) organizuje savetovanja o raznim problemima značajnim za kriminologiju. Poslednje VIII savetovanje ovoga Udruženja održano je na Bledu od 13. do 16. oktobra 1969. i odnosilo se na probleme privrednog kriminaliteta, obuhvatajući u referatima i diskusiji i kriminološki aspekt toga problema.

Zahvaljujući ovakvoj brojnosti i snazi institucija koje se bave kriminološkim studijama i istraživanjima, zahvaljujući širokoj akciji prikupljanja i analiziranja podataka od strane raznih ustanova, zahvaljujući stvorenim teorijskim osnovama (Milutinović i dr.), a takođe i zahvaljujući razumevanju javnosti značaja kriminologije za borbu protiv kriminaliteta, mi smo danas u Jugoslaviji u stanju, znatno više nego u četrdesetim i pedesetim godinama posle rata, da proučavamo i objavljavamo široke i složene kriminološke probleme.²⁰

*

Postignuti rezultati su znatni, ali ima i dosta nedostataka. Niz kriminoloških problema je obrađen, pojedini vremenski periodi naročito poslednje godine pokriveni su kod pojedinih problema empirijskim proučanjima, statistika kriminaliteta je solidna, postoji nekoliko opšteteorijskih radova, formirao se izvestan broj kvalifikovanih naučno-istraživačkih radnika, itd.

¹⁶ V. Jugoslovensku reviju br. 1/63 str. 98.

¹⁷ V. Jugoslovensku reviju br. 4/68 str. 649.

¹⁸ V. Jugoslovensku reviju br. 3/66 str. 459 i br. 2/67 str. 270.

¹⁹ V. Jugoslovensku reviju br. 1/63 str. 98 i 103 i br. 2/66 str. 281.

²⁰ Na pr. referati Dr Dragomira Davidovića: „Uzroci privrednog kriminaliteta u Jugoslaviji”; Dr Velizara Najmana: „Privredni kriminalitet danas”; Dr Bogosava Glavana: „Oblici ispoljavanja delikata u spoljnotrgovinskom prometu”; i dr. materijali objavljeni u Jugoslovenskoj reviji br. 4/69.

Osnovni nedostatak postignutih rezultata izgleda da se sastoji u odsustvu jednog naučno produbljenog opšteg prikaza kriminaliteta u Jugoslaviji, jedne, da tako kažemo, kriminologije Jugoslavije. Ona bi zatim mogla da služi i kao orientacija za dalja istraživanja. Opšti fond empirijskog materijala je dosta bogat, naučni rezultati pri obradi pojedinih pitanja su dobri, ali kompletiranje i naučna analiza i sinteza ovog materijala još nisu izvršene. Drugi manji nedostaci postignutih rezultata uklapaju se u ovaj osnovni.

Odsustvo jedinstvenog naučno produbljenog opšteg prikaza kriminaliteta Jugoslavije delimično proističe iz razloga koji se nisu, a delimično iz razloga koji se jesu mogli otkloniti.

Među razloge koji se ne mogu sasvim otkloniti spadaju, kao što to skoro uvek biva, razlozi materijalne prirode, pošto sredstva ne mogu biti neograničena. Sem toga, kriminalitet, kao i sve druge trajnije pojave u životu društva i pojedinaca, nalazi se u stalnoj promeni, pa se već ni zato ne može potpuno proučiti. Razlozi koji su u vezi sa relativnom mladošću naše kriminologije i kratkim vremenom koje nam je stajalo na raspoloženju za obuku i ospozobljavanje kadrova, za istraživanje i za naučno proučavanje, ranije jesu bili neotklonjivi, ali ti razlozi u budućnosti više to neće moći da budu. No do neotklonjivih značajniji su otklonjivi razlozi nedostataka, jer njih treba ne samo poznavati nego i eliminisati.

Glavni razlog nepostojanja opšte jugoslovenske kriminologije koji se može otkloniti uglavnom je nedovoljna koordiniranost dosadašnjih proučavanja.

Institut za kriminološka i kriminalistička istraživanja u Beogradu, iako je osnovan Uredbom Saveznog izvršnog veća, predstavlja jednu naučno istraživačku instituciju koja objektivno nema mogućnosti da se sama bavi svim aktuelnim kriminološkim problemima, kao ni da usklađuje rad državnih organa i drugih institucija sa svojim programom i konцепцијama, ili da im naturi nekakav program istraživanja. Isto ovo važi i za druge naučno-istraživačke institucije, fakultete ili pojedince.

Državni organi koji se bave praćenjem i suzbijanjem kriminaliteta isuvise su okupirani svojim praktičnim zadacima da bi tražili vremenske, kadrovske i finansijske mogućnosti za ovako široko studiranje problema. No svakako da će objedinjavanje statistike kriminaliteta, koje se planira za kraj 1970. godine, i potpunije objavljivanje statističkih materijala za potrebe zainteresovanih, predstavljati znatan napredak u pravcu potrebne sinhronizacije rada. Za sada se u Statističkom godišnjaku publikuju samo najvažniji od prikupljenih podataka o kriminalitetu.

Za pripremanje opšte, temeljne i sistematske analize aktuelnih kriminoloških fenomena i njihove etiologije u Jugoslaviji, i isto takvog budućeg proučavanja, bio bi potreban jedan širok dogovor i saradnja svih zainteresovanih. Ovakav dogovor mogao bi da se obavi u okviru jedne odgovarajuće društvene organizacije i to prvenstveno Jugoslovenskog udruženja za krivično pravo i kriminologiju. Ovo Udruženje ima dovoljan ugled i iskustvo za organizaciju opšte jugoslovenskih saveto-

vanja, a takođe i autoritet potreban za usmeravanje zajedničkog dobrovoljnog proučavanja kriminoloških problema.

Dogovor o podeli rada i kasnija saradnja ne bi mogli striktno da se ograniče na probleme kriminologije, iako bi ovi imali centralno mesto. Kriminologija je vrlo tesno povezana sa krivičnim pravom i krivičnim postupkom, a široko kriminološko proučavanje moralo bi da okupi mnoge pravnike angažovane prvenstveno na krivičnopravnim i krivičnoprocesnim zadacima. Zato bi pri stvaranju opštег programa kriminološkog proučavanja trebalo njime donekle obuhvatiti i materijalno krivično pravo i krivičnu proceduru, pa i neke pozitivne propise iz drugih oblasti prava. Bila bi potrebna izvesna saradnja i sa institucijama koje se neposredno ne bave pitanjima kriminaliteta, već na primer obrazovanjem, vaspitanjem, etikom, lečenjem, privredom, itd.

Teško je unapred reći kako da se izvrši podela rada prilikom ovakvog dobrovoljnog uključivanja u program stvaranja jedne kriminološke studije za celokupnu našu teritoriju. Ta podela rada imala bi da provale iz jedinstvenih shvatanja većine učesnika dogovora, kao i iz mogućnosti i sklonosti pojedinih institucija i pojedinaca za izučavanje određenih pitanja. Priroda svačijeg zadatka bila bi ustvari slična prirodi njegovih sadašnjih zadataka.

Kada bi se u okviru široke akcije proučavanja svih najznačajnijih pitanja odnosno popunjavanja praznina koje postoje u dosadašnjim istraživanjima, kompletirali pojedini delovi jugoslovenske kriminologije, nastupili bi naučni radnici koji bi imali dovoljno snage i volje da sintetizuju ovaj mozaik podataka i zaključaka i da za određeni trenutak stvore opšti, naučni prikaz jugoslovenskog kriminaliteta.

Način proučavanja i stvaranja kriminologije Jugoslavije ne svodi se na neke ograničenje metode. Kao i kod dosadašnjih parcijalnih proučavanja mogli bi da se primene svi naučno prihvatljivi metodi, počev od metoda kojima se vrše veoma konkretna ispitivanja pa do metoda koji uvode istraživača u visoke stupnjeve naučne apstrakcije.

Na primer mi do sada za šira saznanja nismo dovoljno iskoristili ni metod proučavanja individualnih slučajeva, iako taj metod pruža veliko bogatstvo podataka naročito o etiologiji kriminaliteta, pa se ne može potpuno zameniti opštijim proučanjima.

Pogledamo li samo nekoliko skorašnjih krivičnih slučajeva poznatih iz štampe, vidimo koliko oni zahtevaju kriminološka izučavanja i zaključivanja, a svakako da ima još mnogo više karakterističnih slučajeva koji su široj javnosti ostali nepoznati. Zar ne bi trebalo kriminološki podrobno analizirati slučaj Tometa Stojanovskog koji dolazi da puca na direktora i sekretara radne organizacije jer smatra da mu je dat nepravilan otkaz? Da li je tačno mišljenje nekih naših uglednih krivičara da bi ubistvo taksiste koje su izvršili Lisovac i Gutić moglo da bude neka vrsta presedana za slična krivična dela ako se ne primeni najstrožija kazna? Postoji li kakav zajednički biološki krimogeni faktor kod braće Ivkovića, od kojih je jedan iz koristoljublja ubio prodavca

na benzinskoj pumpi u okolini Splita, a drugi, posle izdržane kazne maloletničkog zatvora zbog jednog izvršenog ubistva, bombom tako teško povredio službenika unutrašnjih poslova da je ovaj izgubio nogu? Da li je Hrkać samo zbog novčane nagrade podmetnuo u beogradskom bioskopu eksploziv od čije je eksplozije među njemu nepoznatom publikom jedan mladić poginuo, jedna devojka izgubila nogu, a više desetina građana bilo ozbiljno povređeno? itd.²¹

Nenadoknadiva vrednost statističkih metoda morala bi i dalje da dolazi do izražaja kod proučavanja kriminoloških problema Jugoslavije. Statistika nam pored opštег brojčanog pregleda pokazuje i razvoj celokupnog kriminaliteta ili nekih njegovih vrsta.

Uzmimo maloletničku delinkvenciju kao primer. Ona se i u našoj zemlji kao i u mnogim drugim stranim zemljama nalazi u naglom porastu. Većinom se vrše dela protiv imovine. Uočava se nasilničko ponašanje, odsustvo razloga za izvršenje krivičnog dela, stvaranje bandi, crte vandalizma, regrutovanje maloletnih delinkvenata iz društvenih slojeva sa višim društvenim standardom. Ali iako se maloletnička delinkvencija u Jugoslaviji od 1960—1966. više nego udvostručila,²² njen porast kod nas nije isti kao drugde i mi treba da istražimo i saznamo koliki je on kod nas i zašto je toliki. Prosto prenošenje inostranih zaključaka neće moći da nam pruži potpun odgovor, a tudi statistički podaci za nas jedva da su upotrebljivi.

Sličan primer fenomena sa ubrzanim porastom tako da ga treba i brojčano proučavati daju recimo i saobraćajna krivična dela. Pojave i uzroci ovih dela kod nas slični su kao u drugim zemljama, a kod nas se pored ostalog pominju: nivo opšte i saobraćajne kulture učesnika u saobraćaju i stalni porast broja i složenost propisa kojima se on reguliše, zatim mesto i značaj puta i vozila u uzročnom nizu, nezadovoljavajuće stanje u radnim organizacijama koje se bave prevozom robe i putnika, itd.²³ Dok statistika ne pruži brojčane podatke o obimu i razvoju kriminaliteta, teško je ići dalje na precizno određivanje samog fenomena, a pogotovo njegovih uzroka.

Statistika omogućava i izvesna regionalna istraživanja, odnosno sprovodenje izvesne rejonizacije kriminaliteta. Iz te rejonizacije se zatim može zapaziti kako ranije opisane razlike i specifičnosti istorijske tradicije, kulturnog nivoa, geografskih uslova, privredne razvijenosti i sličnog, utiču na kriminalitet. Tamo gde je šuma daleko drva se ne mogu krasti, a u krajevima koji nisu na granici ne može se švercovati. Jesenje pečenje rakije dovodi do povećanja broja krvnih delikata i to u voćarskim krajevima. U nekim krajevima građani se za pribavljanje satisfakcije po pravilu obraćaju sudu i vlastima, a u drugim postoji takoreći institucionalizovana krvna osveta. U nekim oblastima muškarci nose uvek pri sebi noževe a u drugim to ne čine i to ima određene posledice na kriminalitet. Na nekim putevima i to na nekim njihovim

²¹ U međuvremenu se pojavio i pročuo i kriminološki zanimljiv slučaj Siniše Minića koji je ubio čoveka za koga on i većina njegovih seljana smatraju da je ubica Sinišinog sina, a taj je čovek ranije sudskom presudom za to ubistvo deteta usled nedostatka dokaza pravosnažno oslobođen od optužbe.

²² Dr Tihomir Vasiljević: „Kriminalitet maloletnika” (Jugoslovenska revija br. 2/65, str. 145—146); Dr Milan Milutinović: „Kriminologija”, Beograd 1969, str. 205.

delovima dešava se više saobraćajnih nesreća nego drugde. Maloletnička delinkvencija veća je u gradovima nego recimo u seoskim i planinskim područjima. Kroz ovakve podatke i kroz rejonizaciju kriminaliteta dobija se niz korisnih saznanja ne samo za fenomenologiju nego i za etiologiju kriminaliteta kod nas.

Razne forme posmatranja, uporedivanja i ispitivanja dale su već i u dosadašnjem radu kriminologa pozitivne rezultate, pa se kao metod ni ubuduće ne mogu zamemariti. Kao primer studija u kojima su ovi metodološki postupci uz primenu i ostalih metoda dali zapažene rezultate možemo uzeti nekoliko postojećih radova u vezi sa krivičnim delom ugrožavanja javnog saobraćaja.²³ Navedimo i primer metodski solidnog kriminološkog proučavanja jednog specifičnog pitanja koje je u vezi sa više krivičnih dela, a to je rad Prvana i Horvata: „Turizam i kriminalitet”.²⁴

Naročito važna pri proučavanju kriminaliteta Jugoslavije kao celine bila bi primena opštih naučnih metoda sa njihovim poznatim postupcima. Ti opšti metodi nužni su kod proučavanja skoro svih pitanja, a kod nekih su posebno značajni. Odgovarajući primer problema za ovakvo proučavanje može da pruži sam pravni sistem, kome se ponekad stavljuju razne zamerke. Tako se primećuje da se kod nas donosi dosta propisa nedovoljno pripremljenih, bez prethodnog ispitivanja situacije i eventualnih posledica, pa se posle stvar ispravlja i doteruje kroz praksu.²⁵ Iznosi se da je pravni sistem u pojedinim svojim delovima nedograden, kao recimo u pogledu takozvanih GG preduzeća koja su predviđena zakonom, ali bez dovoljno propisa kojima bi se njihov rad odgovarajuće usmerio.²⁶ Potiskujući značaj ugovora stranaka, stambeni propisi umanjili su značaj sporazuma, date reči, nekih moralnih pravila i sl. No proučavanje pravnog sistema u vezi sa problemima kriminaliteta treba da bude još znatno obuhvatnije nego što pokazuje ovih nekoliko primera.

Među pitanja u vezi sa kriminalitetom gde kod proučavanja naročito treba primeniti metod naučnog uopštavanja spada i uticaj živog privrednog razvoja, industrijalizacije, migracije stanovništva i ratnih razaranja. U javnosti je bilo dosta pomena o sukobu seoskih doseljenika sa uslovima gradskog života, što je ponekad dovodilo do krivičnih dela i siledžijskog ponašanja. Setimo se da je naročito ranije nedovoljna zaštita naših radnika zaposlenih u inostranstvu ponekad ove izlagala da budu žrtve kriminalne delatnosti. Propusti u preduzimanju higijensko-tehničkih zaštitnih mera, koji mogu da dovedu do opasnosti, štete i žrtava, nekiput su u vezi sa slabijim materijalnim mogućnostima i nivojem tehničke kulture, itd. Može se primera radi pomenuti i stanje

²³ Dr A. Makra: „Ugrožavanje sigurnosti cestovnog saobraćaja”, Zagreb 1967; Dr. L. Klajn: „Krivična odgovornost za saobraćajne nesreće na drumovima”, Beograd 1967; Dr D. Atanacković: „Krivično delo ugrožavanja javnog saobraćaja”, Beograd 1967; Dr Z. Šeparović: „Sigurnost i odgovornost u saobraćaju”, Sisak 1969; Dr V. Vasiljević: „Saobraćajna delikvencija i osnovna pitanja u vezi sa utvrđivanjem njenih uzroka” (u Jugoslovenskoj reviji br. 4/68 str. 565); zatim radovi u institutima, RSUP-u, itd.

²⁴ Mr. Lj. Prvan i Mr. A. Horvat: „Turizam i kriminalitet” (Jugoslovenska revija br. 1/67, str. 61).

²⁵ Dr Tihomir Vasiljević: „Neka pitanja metoda i tehnike pripremanja pravnih propisa” (Analji Pravnog fakulteta u Beogradu, br. 4/64, str. 373 i sl.).

²⁶ Boro Ličenoski i Blagoje Gavrilović u diskusiji na Savetovanju na Bledu od 13—16. X 1969).

moralu, gde se primećuje da osnovni moralni principi nisu dovoljno definisani, itd. Kao što se vidi, kompleks pitanja je toliki da ne dozvoljava neka naročita metodska ograničenja.

*

Predmet jednog sveobuhvatnog jugoslovenskog kriminološkog načno-istraživačkog programa uglavnom je napred određen tako što je rečeno da bi trebalo izraditi naučno prođubljen opšti prikaz kriminaliteta u Jugoslaviji. Ali o takvom predmetu naučnog istraživanja treba učiniti i jednu posebnu napomenu.

Kao što je ovde na početku već bilo izloženo, Jugoslavija se odlikuje nizom specifičnosti koje na svojstven način utiču na kriminalitet, a i sam kriminalitet ima svoje specifične odlike. Zbog toga je jedan deo kriminalnih pojava, pa i naučnih zaključaka, specifičan za naše prilike i uslove života, dok je druga grupa kriminalnih pojava i kriminoloških zaključaka slična kao u stranim zemljama. Za našu nauku koja će služiti domaćim potrebama, kao i za naš jugoslovenski doprinos međunarodnoj kriminološkoj naučnoj raznici, značajnije je ono što je naše specifično.

Primeri takvih specifičnih problema mogli bi da se nađu kod proučavanja kriminaliteta u odnosu na naš privredni sistem, prekomerni partikularizam, privrednu i društvenu reformu i samoupravljanje. Zapazene su recimo pojave da predstavnici radnih kolektiva, koristeći se samoupravljanjem u radnoj organizaciji i raspolažući sredstvima društva kao celine, ponekad narušavaju ili ugrožavaju društvene interese radi uskih posebnih interesa svoje organizacije,²⁷ sem što, naravno postoje i nedozvoljene radnje koje pojedinci vrše u sopstvenom interesu.

Zanimljivo je takođe znati, pored problema u vezi sa privrednim kriminalitetom, zloupotrebo samoupravljanja itd., iako utiče na kriminalitet onaj veliki broj ekonomskih, geografskih, istorijskih, običajnih, kulturnih i drugih društvenih kontrasta, za koje je bilo na početku rečeno da se zatiču na relativno nevelikoj površini naše države. No i bez obzira na kontraste, ako same za sebe posmatramo neke specifične pojave, (kao na primer održavanje krvne osvete i drugih zaostalih običaja, nagli ulazak u savremeni motorni saobraćaj sa izuzetno velikim brojem saobraćajnih nesreća, sukobe u vezi sa doskorašnjom stambenom krizom u našim naglo povećanim gradovima, itd.), mi ćemo moći da izvučemo niz originalnih zaključaka.

Rečeno je već da su naše specifične kriminalne pojave i odgovarajući zaključci interesantniji i značajniji i nama i inostranstvu nego pojave i naučni rezultati koji su svuda slični. Kod opšterasprostranjenih pojava kriminaliteta, mi odgovarajuće zaključke možemo znatnim delom i od drugih pozajmljivati.

Jugoslavija je zemlja koja svetu, zbog niza svojih osobina od kojih su neke na početku bile navedene, može da kaže znatno više nego što bi

²⁷ Dr Miroslav Đorđević: "Sistem privrednih delikata", (referat podnet na Bledu 13–16. X 1969. a objavljen u Jugoslovenskoj reviji br. 4/69), str. 527.

bilo proporcionalno sa njenom površinom i brojem stanovnika. Setimo se samo da se kod nas izgrađuje jedan naročit oblik samoupravnog socijalizma koji izaziva sve veće interesovanje. Taj svoj poseban doprinos Jugoslavija može da da i u skromnijim okvirima kriminološke nauke. Zahvaljujući pored ostalog specifičnosti bogatstva i koncentracije pojava u našoj geografskoj oblasti, mi smo ponekad u mogućnosti da preglednije posmatramo i da lakše nego drugi stvaramo zapažanja i zaključke koji se mogu primeniti i na daleko šire oblasti. Uz to mi po pravilu bolje nego drugi poznajemo ono što je naše specifično.

Navedimo i ovde nekoliko konkretnijih primera, ovoga puta iz etiologije kriminaliteta. Kakav je recimo odnos sve većeg područtvljavanja sredstava u privredi, ili sve veće materijalne zainteresovanosti članova određenog kolektiva, ili ograničavanja privatne delatnosti, prema kriminalitetu? Kakav je uticaj razvoda brakova, koji su kod nas dosta brojni, ili uticaj porasta životnog standarda, na maloletničko prestupništvo? Kako na kriminalitet deluju sredstva masovne komunikacije kada se sve više i slobodnije bave seksualnim problemima, kada ponekad tačno a ponekad netačno prikazuju kriminalne slučajeve, itd. No glavni primer problema gde treba dati doprinos kriminološkoj nauci manje je konkretan nego navedeni primeri. To je primer jedne zemlje sa brojnim koncentrisanim specifičnostima i izuzetno dinamičnim razvitkom, u kojoj kriminalitet kao društvena bolest traži da izrazi svoje posebne oblike, uslove i uzroke.

Zbog svega toga, pri eventualnom ispunjenju zadatka izrade jednog opštej jugoslovenskog kriminološkog prikaza, posebnu pažnju treba обратити на ono što je osobeno kod ove ovdašnje negativne pojave.

*

Na kraju ovog izlaganja treba se još osvrnuti na ulogu fakulteta u proučavanju jugoslovenskih kriminoloških problema, pa i u stvaranju pomenutog opštег naučno produbljenog prikaza kriminaliteta Jugoslavije. Naročito treba odrediti mesto i ulogu fakulteta na kojima postoji predmet kriminologija. Neki naši pravni fakulteti, videli smo, imaju svoje kriminološke institute, čiji su rad i uloga prilično jasni. Ali tamo gde nema instituta takođe može dosta da se učini.

Kriminologija treba da nađe svoje relativno skromno, ali čvrsto mesto u nastavnim planovima pravnih fakulteta, kao i kod studija sociologije i psihologije na drugim visokim i višim školama. Mnogi pravnici i drugi stručnjaci bave se kriminologijom, iako baš za to nisu imali teorijsku pripremu. Upotpunjavanjem nastavnih planova dala bi se budućim generacijama pravnika izvesna teorijska osnova za eventualni rad na kriminološkim problemima, te bi im rad bio olakšan, a veliki program stvaranja kriminologije Jugoslavije mogao bi da se oslopi na veći broj stručnih saradnika.

Naučni radnici sa fakulteta i fakultetskih instituta mogli bi pored učestvovanja u izučavanju pojedinih napred izloženih kriminoloških problema da obrađuju i opšta teorijska pitanja, kao što je na primer

izučavanje kriminologije socijalizma,²⁸ a takođe i da pripremaju materijale za potrebe nastave. Nije isključeno da bi se i jedan broj studenata mogao da zainteresuje za kriminološka istraživanja i da korisno asistira naročito u sprovodenju istraživanja parcijalnih problema, te da se tako upoznaje sa kriminologijom i uvodi u tehniku i metode naučno-istraživačkog rada. Bili bi mogući i razni oblici saradnje fakulteta sa ostalim angažovanim institucijama, koji doduše ni sada nisu nepoznati.

Ukoliko na fakultetima postoje naučno dovoljno osposobljeni kadrovi, oni bi mogli ne samo da učestvuju i da rukovode u istraživanju posebnih problema, nego i da budu angažovani za konačno sistematizovanje opštег naučnog prikaza jugoslovenskog kriminaliteta.

Zapitajmo se ovde još da li bi se svi ti napor i opravdali ili, kako se obično kaže, da li bi se sve to isplatilo? Odgovor na ovo pitanje mora da otpočne notornom tvrdnjom da se praktični rezultati naučno-istraživačkog rada, naročito u oblasti društvenih nauka, često zapažaju tek posle dosta dugog vremena, kao i da je korist od jednog započetog naučnog istraživanja vrlo često unapred neizvesna, što ne sme da znači da ga ne treba ni započinjati.

Međutim, treba pre svega imati u vidu da bi se sistematsko kriminološko proučavanje jugoslovenskih problema uglavnom vršilo sa već raspoloživim snagama i sredstvima. Ulaganje bi ustvari bilo samo neznatno povećano, a korist od podele rada i sistematizovanja saznanja morala bi da bude znatna. To bi dobrom delom bio samo jedan dalji stupanj u već započetoj aktivnosti. Sistematisovana i obrađena kriminologija Jugoslavije mogla bi da nam pruži brojnija i jača sredstva za sprečavanje, otkrivanje i suzbijanje krivičnih dela. Jer, kao što je rekao jedan poznati kriminolog:²⁹ „Zločin živi prikriven i mi smo prinuđeni da ga rekonstruišemo pomoću onih fragmenata do kojih možemo doći”. Rukovodeći se ciljem suzbijanja kriminaliteta, kriminologija „uči da pravo može da trijumfuje, a da zločin bude izgubljen posao, ali samo putem jednog intenzivnog, neprestanog i upornog napora u istraživanju, tumačenju i primeni naučnog saznanja”.

Dr Mihajlo M. Aćimović

L'ETUDE DES PROBLEMS CRIMINOLOGIQUES DE LA YUGOSLAVIE

R E S U M É

La Yougoslavie est caractérisée par de nombreuses spécificités et variétés géographiques, historiques, démographiques, économiques, politiques et sociales. Aussi la recherche scientifique des phénomènes sociaux, de même que de la criminalité, doit-elle être orientée surtout vers les particularités locales.

²⁸ V. o tome Bavcon—Skaberne—Vodopivec: „Kriminalitet u socijalističkom društvu — Odgovor na Lekšasovu kritiku naših stavova” (Pravni život br. 5/69), str. 51.

²⁹ Hans fon Hentig: „Zločin: Uzroci i uslovi”, Sarajevo 1959, str. 46—47.

En ce qui concerne l'étude des problèmes criminologiques théoriques généraux, la science yougoslave était dans un certain retard par rapport aux pays où les études criminologiques sont particulièrement développées. Cependant, comme ces dernières décennies plusieurs études ont été publiées dans le domaine de la criminologie et que ces dernières années cette activité a pris une ampleur considérable, les Yougoslaves ont de nos jours la possibilité de se familiariser avec les connaissances criminologiques générales.

Les données concrètes relatives à la criminalité sont également suivies et étudiées dans une mesure notable de la part des tribunaux, des ministères publics, des organes des affaires intérieures, ainsi que par les offices de statistique et les organes de la justice et les corps représentatifs correspondants.

Il existe également un certain nombre d'institutions scientifiques s'occupant de l'étude de la criminalité. Parmi celles-ci il convient de mentionner l'Institut de recherches criminologiques et criminalistes à Belgrade, qui est une institution autonome, l'Office de recherches criminologiques à Zagreb, organisé dans le cadre du Secrétariat à l'intérieur de la république, ainsi que les instituts de criminologie près les facultés de droit de Ljubljana, de Belgrade et de Sarajevo. Certains de ces instituts ont donné des résultats remarquables, tandis que l'Institut de recherches criminologiques et criminalistes à Belgrade, en coopération avec l'Association yougoslave de droit pénal et de criminologie, édite la revue spécialisée „La Revue yougoslave de criminologie et de droit pénal”.

Les résultats obtenus sont notables, tout en présentant certains défauts. Le principal défaut des résultats enregistrés consiste, semble-t-il, dans l'absence d'un aperçu scientifique général approfondi de la criminalité en Yougoslavie. C'est pourquoi il faudrait organiser, sur la base de vastes consultations, la coopération dans le but de compléter les parties incomplètes de la criminologie de la Yougoslavie, pour procéder ensuite à la systématisation de toute la matière.

Dans cette large action scientifique, il faudrait utiliser toutes les méthodes scientifiquement acceptables, entre autres à cause de l'existence de nombreuses spécificités et variétés yougoslaves. Lors de la réalisation d'un programme général yougoslave de recherches criminologiques, il faut consacrer une attention particulière à ce qui est spécifiquement yougoslave car cette étude contribue, dans une plus grande mesure que les études générales, à la satisfaction non seulement des besoins locaux, mais aussi aux connaissances criminologiques scientifiques internationales. Par exemple, l'on peut procéder à des études par rapport au système économique, au particularisme excessif, à la réforme économique et sociale, à l'autogestion, etc.

Les facultés yougoslaves (notamment de droit, dans une certaine mesure aussi celles des études sociologiques et psychologiques) collaboreraient à l'élaboration d'un aperçu général scientifiquement approfondi de la criminalité en Yougoslavie, offrant aux étudiants des connaissances criminologiques plus complètes, ainsi que par leur inclusion dans les programmes de recherches, tandis que les travailleurs scientifiques des facultés et de leurs instituts participeraient et dirigeraient les recherches des problèmes particuliers et seraient engagés en vue de la systématisation définitive de l'aperçu scientifique général de la criminalité yougoslave. La criminologie systématiquement étudiée de la Yougoslavie pourrait offrir des moyens plus nombreux et plus efficaces permettant de prévenir, de découvrir et de combattre les actes criminels.

